

Az írók Európája

A mi Itáliánk

MAGRIS, Claudio
A Habsburg-mítosz
Európa, 2012

Duna
Európa, 1992, 2012

Egy másik tenger
Európa, 1993

Kisvilágok
Európa, 2002

Vaktában
Európa, 2007

Hangok
Libri, 2012

„Ahol az írás
születik: Trieszt”
Nagyvilág, 1991. 12.

„Utópia és
kiábrándulás”
Nagyvilág, 2002. 2

„San Marco kávéház”
Magyar Lettre
Internationale, 36

„Robinson és más
robinzonádok”
Magyar Lettre
Internationale, 75

„A múlt
értelmezésével
hatni a jövőre”
Magyar Lettre
Internationale, 84

„A regény legyen
olyan”
Magyar Lettre
Internationale, 88

SCHLÖGEL, Karl
„A trieszti meridián”
(Laudáció Claudio
Magrisról)
Magyar Lettre
Internationale, 84

Milyen rejtett gyökerek fűznek minket egy országhoz?

Erri De Luca és Claudio Magris a 20. század derekán születtek, Itália két ellentétes pontján: Erri De Luca Nápolyból való, Claudio Magris Triesztből.

Ma egyikük Rómában él, a másikuk továbbra is Triesztben.

Két különböző tenger partján.

Mégis olasz állampolgárok mindketten.

Szülővárosukban, aztán abban a városban, amelyet szerettek, amelyben dolgoztak, amelyért barcoltak, ezek az írók megtapasztalták a szülőföld élményét, a szó közösségi és személyes értelmében egyaránt.

A színek, a hangok, a fények, amiket a bazájuk jelentett, mind közös anyag, amely megteremkenyítette a munkájukat.

Az ő Itáliájuk ellentmondásos ország, vitánk középpontjában a rend iránti vágy tusázik a rendtelenség iránti vággyal, a lágyság a szépséggel, az erőszak a káosszal.

Nápoly: Erri de Luca

Erri de Luca 1950-ben született, sokáig Nápolyban élt, könyveinek egy része itt játszódik.

ERRI DE LUCA ■ A De Luca gyakori név Olaszországban, különösen délen, Nápolyban még az Espositónál is gyakoribb. Az én nevem, az Erri nem létezik a valóságban. Nincs olyan, hogy Szent Erri. Egy amerikai nagymamától származik. A nagymamám Amerikából jött, Ruby Hammond-nak hívták. A múlt század elején, a 20. század elején hozzámert egy nápolyi férfihoz, amikor Olaszországba jött: Adolfo de Lucához, és amikor nevet választott a gyerekeinek, akkor angol neveket adott nekik. Egyiküket éppen Harrynek nevezte el, H-val és Y-nal, a nagybátyámat. És így tukmálták rám a nagybátyám nevét, amelyet aztán megpróbáltam kicsit módosítani. Ennyi. Egész gyerekkoromban nehézségeim voltak ebből, hogy kerültem Nápolyba, hogy kell kiejteni a nevemet, hogy kell írni a nevemet, aztán amikor már nagykorú lettem, leegyszerűsítettem, amennyire csak lehetett: a kiejtés szerinti változatra. Erri és pont.

Ami miatt oda tartoztam, a városhoz, amikor még ott éltem Nápolyban, a nyelv volt, a dialektus. A dialektus, a nápolyi nyelv az anyanyelvem. Ezen a nyelven beszéltem anyámmal életem végéig. Az a nyelv, az a nyelvjárás a bölcsőm. Gyakran gondolkodom arra, hogy valójában nápolyiból fordítok, miközben olaszul írok.

Lassú nyelv az olasz. Bármelyik dialektus kurtább nála. Amikor kisfiú voltam, az olasz egy olyan nyelv volt, amit jóformán senki sem beszélt Nápolyban. Apám épp ezért meg akarta tanítani

nekünk, mint valami idegen nyelvet. Olaszul beszélni, akcentus nélkül beszélni az olaszt, sima, halk hangon, szerettem. Mert a szöges ellentéte volt a nápolyinak, ennek a lármás nyelvnek, amely sosem aludt, csak akkor nyugodott le, amikor belépett az apró könyves szobába, ahol én aludtam. A könyves szobáskában lecsillapodott a nápolyi dialektus, ahol mindenütt, a plafontól a padlóig könyvek voltak. Ezért szerettem az olaszt, mert ott bent nyugton bírtak maradni a dolgok, békés volt minden, higgadt, csendes, távol az őrzöngéstől, a civakodástól, az elmebajtól, amely a nápolyi dialektusból és a környezetemből áradt.

A zene a teljes figyelmemet lekötötte. Vannak, akik mindenfélét csinálnak zenehallgatás közben, dolgoznak, koncentrálnak valamire. Ez számomra lehetetlen. Még főzni sem tudok, ha szól a zene.

Botfülem volt, és anyám képtelen volt belenyugodni, hogy van egy botfülű fia. Így aztán következetesen köszörülgette a hallásomat, egészen addig, amíg úgy-ahogy helyre nem jött. Belém plántálta a hallást, a nápolyi dalokat, így azok a társaim maradtak.

Trieszt: Claudio Magris

Jóval északabbra, egészen közel Szlovéniához fekszik Trieszt, a batárváros, ahol Claudio Magris világra jött. Olaszország batárán vagyunk, és egyúttal itt mérhető fel a legjobban, hogy mi történt Nyugat-Európával, amikor lebulult a vasfüggöny.

A San Marco, a régi bécsi kávézó Triesztben. Itt írta Claudio Magris életművének egy részét; a Kisvilágokban egy egész fejezetet szentel a San Marcónak.

CLAUDIO MAGRIS ■ Szívesen írok ebben a kávéházban, annál a másik asztalnál ott hátul. Hogy miért? Számos okból. Írás közben elfogja az embert a mindenhatóság apró delíriuma, az a magányos érzés, amikor az ember rendbe rakja a világot, és ilyenkor jót tesz, ha körülnéz és látja az embereket, akik oda se bagóznak. Jót tesz. Van benne egy azonnali ironizáló tényező, amely helyére teszi a dolgokat, és hozzátesz egyfajta ironikus és önironikus adalékot az íráshoz. Ami felráz a mindenhatóság delíriumából.

Nincs az elzárt magányosságérzete, a demónok... Az ember arcomat lát, embereket, ugyanakkor mégsem tömeget, amelyben elvész az egyén. Szóval individuumok barátságos keveredése ez, és van egy erős érzésem, hogy valójában kórus vagyunk.

A batár kérdése, annak kétértelműsége, csínytevés, gaztettei átírták az életművét, különösen legismertebb könyvét, a Dunát.

CLAUDIO MAGRIS: Itt vagyunk Triesztben, ahol egy ideje problémás dolog olasznak lenni. Részben azért, mert Trieszt lényegében olasz város, de más összetevői is vannak, például a szlovén kisebbség, és egyéb, különféle országokból ide származott népek, görögök, zsidók Európa minden részéből, örmények és így tovább. Ezért az az érzés, hogy a világ színtiszta olasz, itt képtelenség egy kisgyerek számára, aki még nagyon kicsi, és még nincs benne olyan igény, hogy abszolút értelemben olasz szövegkörnyezetben éljen, mint, tetszem azt, Umbriában. Ott van még az a körülmény is, hogy Trieszt évszázadokon át a Habsburg Birodalomhoz tartozott, és itt alakult ki a trieszti vágya, hogy olasz állampolgárrá váljanak, így az olaszság itt olyasvalami, amit részben kiharcoltak maguknak. Hittek benne és magukénak is tudták, mégis valahogy azzá kellett válniuk.

(bíradóbejátszás)

1954. október 26-ának hajnalán trieszti hazafiak összegyűjtik az első olasz kontingenseket a város kapuinál. A náci megszállás, a negyven napos jugoszláv megszállás után, az angol-amerikai fennhatóság után, tizenegy év sehova-nem-tartozás után Trieszt és a trieszti visszatérnek Itáliába.

1994 és 1996 között Claudio Magris Trieszt szénátora volt.

Ez a bivatala mintegy visszhangja egy másiknak. Több mint harminc éven át írta tudósításait, a Corriere della sera napilapba, az „il professore” szerepkörében – a professzoréban, aki megfigyeli, elemzi és kommentálja a közéletet.

CLAUDIO MAGRIS ■ Parlamenti képviselő is voltam, mert úgy gondoltam, ez a kötelességem, de egész biztosan sohasem fűzött hozzá olyan lelkesedés, mint amikor lemegyek a tengerhez vagy szeretkezem. Mert ez két különböző dolog. Mégis, tudni kell, hogy a demokrácia rideg elvárásai a legszebb, legfontosabb dolgok a világon, mert lehetővé teszik, vagy lehetővé kellene tenniük, hogy bárki forrón hódolhasson a saját készleteseinek.

Szeretek lemenni a tengerhez, és nem tartozom azok közé, akik a választások után korán felkelnek, hogy megtudják, ki nyert. Mégis tudom, hogy rettenetesen fontos, ki nyer és ki veszít, éppen azért, hogy a többiek lemelessenek a tengerhez.

Trieszt nem csak kelet-nyugat, Trieszt elég sok tekintetben észak-dél is. Van egy nyári, déli vonása, felszabadult testekkel, forró nyarakkal és önfeladtsággal, amiért is erősen érzek egyfajta Delet:

ahogy az ember hagyja magát sodortatni az élettől, a sodrásától, hagyja, hogy elcsorogjon, elmúljon, elrohadjon minden.

Az én létformám, az én jelszavam, érzelmi és érzéki megközelítésben egyaránt, egyértelműen déli. Tengerparti.

Egy nap épp tévét néztem, ide-oda kapcsolgattam. A feleségem is ott volt. Egy pillanatra mindketten azt hittük, egymástól függetlenül, hogy egy komikus színészt látunk, aki nagyon hasonlít Berlusconihoz, mintha valami hasonmás lenne, parodizálja őt, kellőképpen kiemelve a közönséges vonásokat. A képernyőn ez az úgynevezett színész, aki Berlusconihoz hasonlított, és akit félmegtelen lányok vettek körül, épp azt mondta az egyiküknek: maga nyúlt hozzá a seggemhez... És ő volt. Berlusconi volt. Akkor hibásnak éreztem magam. Mert ha valami, amit én támadásnak, gúnyhadjáratnak, sértésnek érzékelek, ami számomra majdnem túlzásként hat, egy hatékony propagandagépezet terméke, az azt jelenti, hogy már nem értem a valóságot, és ez hiba.

És Berlusconi volt annyi esze, hogy felfogja, mi van változóban. Mert januárban senki sem gondolta volna a hozzám hasonló emberek közül, hogy Berlusconi megnyerheti a választásokat. És márciusban megnyerte a választásokat.

Megérkezik Berlusconi és közli: „Ti alattvalók vagytok. Én olyan vagyok, mint ti, szabad orrot piszkálni, szabad úgy viselkedni, mint a kocsmában... Megszületik tehát – európai fejlemény, Olaszország sajnos ezidőtájt az avantgárdal volt elfoglalva – megszületik, amit Marx kifejezése után lumpenproletariátusnak nevezhetünk. Marx megvetéssel beszélt a lumpenproletariátusról, ugyanakkor nagyon is értette azt: ez a proletár réteg koldus, de intellektuálisan az. Ugyanakkor annyira elnyomott, annyira kismizett – spirituális értelemben is –, hogy nem képes műveltségre, tudásra szert tenni, és így kihasználható teszi magát a populisták működésé számára. És ez a mi bűnünk. Hogy nem értettük meg, hogy nem gondoltunk ezekre az emberekre, hogy azt hittük: ezek a szabályok örökérvényűek.

Igen, a szégyen, a szemérmesség, nevezziük így, ez a mélységes szemérmesség, amely ismétlem, nem morális, hanem abból az élményből táplálkozik, hogy szégyellni kell magunkat bizonyos dolgok miatt.

Igen, Olaszországot egy folyamatosan elszalasztott alkalomnak látom. Az, hogy rámutatunk a valóban meglévő kvalitásainkra, a valóban meglévő kiválóságainkra, hogy próbálunk olyanok lenni, mint a többiek, egyformák lenni a többiekkel, a többi nemzettel, ugyanolyan termékeket produkálni, ugyanakkora hadtesteket harcba küldeni, aztán mindenben kudarcot vallani a világ szemé láttára.

Amikor a *Vaktábat* írtam, felfedeztem, de írás közben, hogy a történet szerkezetének lényegében valahogy nem az Aranygyapjúhoz van köze, hiszen a 20. században játszódik, hanem a kommunizmushoz. De a szerkezet lényege az Aranygyapjú volt. Az Aranygyapjú története. Ami egy igazán félelmetes mítosz. Azért is, mert egyszerre archaikus mítosz, a trójai háború legöregebb nemzedékének meséje, ugyanakkor ultramodern is, egy

rendkívüli marketing-akció története, amelyből ma is tanulhatunk, valóban, borzasztó félelmetes.

- Kedves bácsikám, azért jöttem, hogy visszafoglaljam a trónomat.
- Vissza is adom neked mindjárt, de akkor te is meg kell hogy engedj nekem valamit. A közös érdekében.
- Mit akarsz mondani?
- Létezik egy jele a folytonosságnak, a rend hatalmának. Ez a jel egy arany kecskebőr, amely egy isteni kecskebaktól származik.

Itt kerül veszélybe a civilizáció, és ez az, ami annyira lenyűgözte például Pasolinót. És van még egy másik motívum, ez pedig: az Aranygyapjú, amely könyvemben a vörös zászlót szimbolizálja és még annyi mindent...

Az Aranygyapjú mindig rossz kezekben van, vagyis olyan valakiéban, aki csalás vagy gyilkosság révén jutott hozzá... Ez a másik azonban a maga idejében emberöléshez vagy erőszakhoz folyamodott, hogy megszerezze... Tehát valamiképp a folytonos fejlődés-meghódítás-kincszerzés történetéről van szó, amely igazságtalanságon alapul, törvénytelen ségen és erőszakon.

A fasiszta reakciós gondolkodás nagy tévedése az, hogy csak az igaz, amit közvetlenül érzünk.

Lotta Continua

Az egyik épp hogy előtte, a másik épp hogy utána: Claudio Magris és Erri de Luca egy hamuvederben születtek. Fasizmus, sztálinizmus, második világháború, holokauszt – tragédiáik visszhangoznak a könyveikben.

ERRI DE LUCA ■ Az, hogy „olasz”, számunkra, akik a fasizmus után születtünk, szalonképtelen szó volt. Olaszország, a Zászló, a Nemzet, ezek a szavak mind tragédiába vittek minket. A történelmünk legszörnyűbb tragédiájába. A háború az emberiség legvérengzőbb hóhérajai nyomában. Szóval az „olasz” egy olyan szó volt, amit el kellett tenni szem elől, közben mégis szemmel tartani.

A Földközi-tenger kétségtelenül déli, ugyanakkor a Mediterráneum partjain születtek a nagy vallások, a nagy filozófiák, a nagy költészet és egy birodalom, egy birodalom, amely kitörölhetetlen nyomot hagyott minden civilizált nép történelmében.

Nápoly magasan tarolt a bombázások számára tekintetében az olasz városok között a második világháborúban. A legtöbb bombatámadás 1943 nyarán történt.

Ez számomra azért érdekes, mert a riadószi-réna hangja élete végéig megmaradt anyám rémálmaiban. Élete során minden éjjel a légiriadó hangjára ébredt, valósággal kiesett az ágyból, felöltözött és cipőben, mert az is rajta volt, menekülni készült a légvédelmi óvóhelyre. Ezért a szíriánahang számomra a huszadik század hangzó tartópillére.

A hang, amelyet megörököltem én is, már a köldökzsinóron keresztül.

Engem is megfertőzött tehát a közelmúlt, mindaz, ami az életem kezdete előtt történt, a születésem előtt.

(bejátszás)

Folytatódik a roham, miközben a tüntetők a rendfenntartó erők pisztolylövései ellen tiltakoznak. Ma reggel még másképp kezdődött, az engedetlenek tömege otthagya a Carlini Stadiont a bevásárlókocsikból emelt blokáddal együtt, ugyanakkor szigorú rendben: sehol egy fegyvernek látszó tárgya, akinél volt bot vagy vascső, ott kellett hagynia, különben el se kezdik.

A G8 találkozó farvizén történt Genovában, 2001 júliusában: véres összecsapások a rendőrök és a tüntetők között, az egyik tüntető meg is halt. Erri de Luca részt vett a megmozdulásokban. Ezek felidéznek egy politikai barcnak az emlékeit, amelyeket soha nem fog megtagadni.

18 évesen mindent otthagyt, hogy belevesse magát a szélsőbal soraiba.

A koreszme és a politikai családhoz tartozás érzése több szövegében visszaköszön.

(bejátszás)

...Közben városzerte folytatódnak az összecsapások. Genovában itt-ott érezni lehet a könnygázfüst szagát.

ERRI DE LUCA ■ Számomra a 20. század speciális foglalkozása a forradalmár volt. Az, aki előtt kétféle karrier áll: vagy elnök lesz belőle, vagy bandita.

„Észak és Dél, egy a harcban!”

Mi sem volt jellemzőbb Olaszországra. Itt volt a legerősebb kommunista párt Nyugat-Európában, ahogy a forradalmi baloldal is itt tudott a legjobban megerősödni.

És hogy eljárt az idő a 20. századi forradalmárok fölött... Ismertük őket mind, mert mindannyian ott voltak, ott voltunk nekik, ránk támaszkodtak mint hátszóra, mint valami mankóra. Mint Antheusznak a föld, hozzánk fordultak, ha víziókra volt szükségük vagy a testvériség érzésére.

Miután elszakadtam Nápolytól, 18 évesen, elvesztettem az alapot arra, hogy tartozzam valahova. Nem tartoztam sehova, családdhoz vagy egy helyhez... Elszakadtam a gyökeremtől... Csak annyit tehettem, hogy megőriztem a származásomat. Innen jöttem. Erről a helyről, ebből a nyelvből, ebből a családból, ezekből a történetekből, de már nem tartozom ide. A forradalmi közösségben megtaláltam az egész hovatarozásomat: a jogot, az emlékeket, a valahova tartozást. Ehhez a forradalmi ifjúsághoz tartoztam.

A Lotta Continua rendészeti felelőseként átélte a forradalmi mozgalom időszakát egészen annak feloszlásáig. 1977-ben a Lotta Continua megszűnt létezni. Egy szélsőbalos párt alakult ekkor; a Vörös Brigád szövetségeseként. Erri de Luca nem vett részt az illegális fegyveres harcokban. Otthagyt a társait, és a Fiat munkása lett Torinóban.

Azt mondja, 4 halott van... plusz egy sérült, azt mondja egy társam. A tiszteletre méltó Morót elrabolták. És úgy tűnik, mondja a társam, amiért hálás vagyok neki, úgy tűnik, hogy meg is

sérült. Nézzétek a lövéseket – megnézheted az ajtón, ha tetszik – nézzétek a lövéseket, amiket egész biztosan géppuskából lóttak ki, azzal a... nézzétek ennek a lánynak a testét... és ennek a férfinak és ezeknek az... ügynököknek. Itt van még több a földön, menjünk erre jobbra, ha tetszik, látni fogjátok a főnököt, aztán még egyszer jobbra fordulunk, ott látni fogjuk a táskát, amely egyértelműen Moro táskája és a sapkája egy... nem tudni, mi lehet... talán egy pilóta, úgy tűnik... annak kell lennie...

1978-ban a Vörös Brigád elrabolta és meggyilkolta Aldo Moro kereszténydemokrata vezetőt. Ez az esemény törésvonalnak számított az ólomévekként is emlegetett korszakban.

ERRI DE LUCA ■ Emlékszem például, hogy Moro ötfős kíséretének a meggyilkolásáról és Moro elfogásáról Franco Venturi, a nagy történész és legendás partizánvezér, a Nada főparancsnok társaságában értesültem. Véletlenül éppen a torinói egyetem rektori irodájában ültünk. Mindketten azért voltunk ott, hogy papírokat írjunk alá, tudjuk, mit csinál az ember az egyetemi irodában, vizsgáljuk... És a pedellus azt mondja, hogy bementék a rádióban... És akkor emlékszem, hogy Venturi egész konkrétan kikelt a németek ellen, a nációk ellen, és azt mondta: „Tehát lassan ideje visszatérnünk a hegyekbe.”

Torino és Lampedusa

Mialatt Erri de Luca munkásmozgalmi barcokban vesz részt, nem beszélve az 1980-as nagy általános sztrájkáról, Claudio Magris szintén Torinóban tartózkodik, fiatal egyetemi oktatóként. Német irodalmat tanít és szenvedélyesen rajong Mitteleurópáért. Azaz a történelemtől meggyötört Közép-Európáért, tájaiért, melankóliájáért, amely több könyvét is átbatja.

CLAUDIO MAGRIS ■ Torino épp az ellenkezője volt Triesztnak. Azokban az években ez volt az a város, amelynek megduplázódott a lakossága, 700 ezerből 1,3 millióra nőtt. A migráció összes problémája, a Dél-Itáliából északra áradó nép és mindaz, ami ezzel járt, a hulladék, az erőszak, a nyomor, az elítélések... Torinót nevezte Gramsci a félsziget modern városának, félig Detroit, félig Leningrád. Leningrádot idézte a politikai szenvedély, a munkástömegek és így a szocializmus és a kommunizmus túltengése, Detroitot pedig a gyár, a Fiat, a gépek. Ez a város rákényszerült, hogy lépést tartson a történelemmel.

ERRI DE LUCA ■ Sokkal könnyebb a gyerekkor világról írni, mint az épülő világról. Könnyebb a családról írni, ahonnan az ember származik, mint a családról, amit alapít. Ezért nem tudtam volna Torinóról írni. És most, valahányszor egy hónapnál többet töltök távol Torinótól, elvonási tünetek gyötörnek.

Gyakorló alpinista vagyok, és egy alpinista átlépi a határokat. Mit átlépi, kirökhögi a határokat. Teszem azt, a Mont Blanc elválasztja Olaszországot Franciaországtól, vagyis fel lehet mászni a francia vagy az olasz oldalon és lemászni az olasz vagy a francia oldalon, tehát az alpinista a bizonyíték

arra, hogy a hegyek egyesítenek és nem szétválasztanak. A határ csak formális megegyezés az országok között, akiknek arra van szükségük, mint a gyerekeknek, hogy meddig mehetnek én és honnan indulhatsz te.

A határok arra valók, hogy kijelöljék, ki van az egyik oldalán és ki a másikon, de nem az a dolguk, hogy szétválasszanak. Ha valamiért át kell ugrani őket, hát át lesznek ugorva.

(bejátszás)

Szigetlakók kontra bevándorlók, tunéziaiak kontra felfegyverzett rendőrség, de mennyi, ennyi nincs is a szigeten, aztán támadás. A feszültség akkorát robban, mint egy atombomba. A polgármester kijelenti: Lampedusán háború van, lampedusaiak, fegyverkeztek! Tunéziaiak egy csoportja...

„Mindenki el akarja hagyni Lampedusát.”

Erri de Luca elkötelezett marad, ez nem változik. Az úgy sosem ér véget, amint ezt versei és tudósításai is visszabongozzák: a kismimmizettek és a jogfosztottak ügye.

ERRI DE LUCA ■ Jártam Lampedusán. Azért jártam ott, hogy beszámoljak róla, mi történt ott. Ezen a földdarabon, amely közelebb van Afrikához, mint Sziciliához. Halomban álló elkobzott bárkák, bárkatemető, amelynek deszkái között névtelen emberek megszámlálhatatlan sora puszult el.

A nápolyi nyelv büszkélkedhet a világ leggyorsabb igéjével, a „menni” igét mi úgy mondjuk: „i”. Mert ha menned kell, akkor bizony sietve kell menned. Még a szótagokkal sem szabad vesztegetni az időt. Így aztán... mentünk. Milliók távoztak a nápolyi Beverello kikötőből a 20. században. Mi pontosan tudjuk, mit jelent „menni”. I.

Átmeneti vagy sem, az emigráció régóta jelen van az olasz történelemben. Az Argentínába költözés kérdése Claudio Magris és Erri de Luca regényeit is inspirálta.

CLAUDIO MAGRIS ■ Azt gondolták, hogy arany van arra. Hegyekben áll az arany. De a valóság az volt, hogy ők vitték oda az aranyat. Ők voltak azok, a kivándorlók, az emigránsok, az a munkaerő, amely aranyat vitt az arany hazájába.

Szégényérzet van bennem az intézkedések miatt, amik a hazámban történtek, az emigrációs, azonosítási és kiutasítási központok miatt, amelyek a bevándorlók koncentrációs táborai. Van olyan törvény, amely szerint ha egy halász embert lát a tengerben, felveszi a csónakjába, és így menti az életét, akkor részt vesz az illegális bevándorlásban. Elítélik, elkobozzák a hajóját, amiért kimentett egy hajótöröttet a tengerből. Aljas törvény ez egy olyan népnek, amely évezredek tengerész-hagyományokat tudhat maga mögött.

Mi mind továbbküldjük hozzátok azokat, akik ide érkeznek. Mert híd vagyunk. Akik jönnek, akik Lampedusából érkeznek, nem akarnak Olaszországban maradni. Franciaországba akarnak menni, Németországba vagy Angliába. Nekünk meg vannak jó kis határaink, amelyeken

szépen átáramoltatjuk a bevándorló populációt, akik rajtunk keresztül érkeznek hozzátok. És így Európának kell kezdenie valamit a bevándorlási problémával. Olaszország, az én hazám egy olyan óvszer, amely valahol átereszt. Aki ezt az óvszert húzza fel, annak megpecsételődik a sorsa. Az útlevelellentétben.

Európai írónak érzem magam

CLAUDIO MAGRIS ■ Olaszország olyan híd, amely közepén félbeszakadt, valahol a Földközi-tengerben, kár, hogy előbb szakadt félbe a keltétnél és nem nyúlik lejjebb. Kár, hogy nem a túlsó partig ér. Forgalmas egy híd pedig, csak úgy hömpölyög rajta a történelem. Rajtunk keresztül lehet átvágni Európába, mi vagyunk a híd Európa összes többi része felé.

44-et írunk, 5 éves vagyok, épp Udinébe tartok, mert apám súlyos betegen fekszik az udinei kórházban. Udinét a németek és kozák szövetségeseik tartják megszállás alatt, akikről később a *Következtetések egy szablya alapján* című könyvem írtam, és a németek azzal az ígérettel toboroztak kozákokat, hogy saját hazát kapnak: mégpedig Friuli egy-egy darabjával kecsegtették őket, amelyek elég közel esnek ide. Udinében végre tisztességesen szembesültem a háborúval. Nagyon szokatlan volt, idegen, kezdve a nyelvvel, amit beszéltek, amit persze senki sem értett... Lovaik voltak, tevéik, voltak tevéik. Életemben először talákoztam két tevével a hóban, 44-45 telén. A kozákok daloltak, aztán lerészegedtek, aztán álomba zuhantak, egyszerre voltak katonák és családok, volt valami a háborúban, valami nagyon fájdalmas, melankolikus. Bár a németek az utálatos hadműveletekre használták őket, ahogy ez a háborúban lenni szokott, mégsem éreztem félelmet, sem gyűlöletet a kozákok iránt.

Az erőszak, ha bármikor összetűzésre lettem figyelmes az utcán, vagy amikor láttam 45-ben egy elvágott torkú holttestet... ettől féltem nagyon, ettől az azonnaliságtól.

Történelmi szempontból nagyon érdekel, kifejezetten érdekel mindaz, ami a történelmi időkben konkrét lehetőségként merült fel, mégis lerombolta a valóság.

Ugyanakkor nem érdekelnek a fantázia szülte megoldások, az irreálisak: ha én lennék a kínai császár... nem, ezek a sületlenségek nem jelentenek semmit.

És az irodalomnak az a dolga, hogy ezeknek az igazi, konkrét élettörténeteinknek a nyomába eredjen. Szerelmi történetek százainak, például, de nem a Marilyn Monroe iránti szerelemről beszélnek, akit sose láttam, hanem konkrét történetekről, amelyek egy bizonyos ponton nem valószínűk meg vagy véget érnek, viszont az életünk részévé válnak. És lehetőségeink részévé, amelyek egy lendületesen közeledő jövővé álltak össze egykor.

Európai írónak érzem magam természetesen, és úgy érzem, hogy ez valami bizonyosság. Úgy érzem, létezőem irodalmi hazája, írásbeli hazája Európa. De hát persze annyian vagyunk. Nem vagyunk mind matryoska babák, persze. Világos, hogy én olasz vagyok, hogy trieszti vagyok, de a negyed is, ahol élek, Triesztben, ismerősebb

nekem, mint a többi negyed. A lakás is, ahol al-
szom, ismerősebb nekem. Mégis: európainak
érezem magam. Ez persze hogy semmit sem mond
az írásaim minőségéről, mégis magától értető-
dően, erősen annak érzem magam. És nem csak
a szavak szintjén... nem csak politikai, ideológiai
értelemben... hanem az élet szövetét tekintve is.

*Több, mint húsz éve követeli az Északi Liga,
a föderalista és populista mozgalom, hogy váljon
le Észak-Olaszország egy része az olasz csizma
maradékáról, és hozzon létre egy új államot,
Padániát.*

Egyszer írtam egy ironikus cikket a párt ellen,
amelyet Itáliában Ligának neveznek, és amely
párt éppen a mikroidentitásoknak kel a védelmé-
re, vagy szeretne a védelmére kelni... és amely
le akarta cserélni a nemzeti himnuszt és így to-
vább... Én azt mondtam, hogy akkor az irodalmi
tantervek is változnak régiók szerint. Törvényja-
vaslással álltam elő, tréfából persze: Dante kötele-
ző Toscanában, tilos Velencében vagy Milánóban.
Aki Dantét tanítja vagy olvassa, börtönbe kerül. És
aztán, mondtam, nem elég, nem elég a régió. Már
a régió is túl nagy, túl egyetemes. Még a város sem
elég. Ott van például Trieszt. Triesztben például
miért kellene Umberto Sabát olvasnom? Nekem,
aki a via del Roncón születtem, ahova Saba sosem
tette be a lábát? Nekem csak a via del Roncón
élő szerzőket kéne olvasnom, ami egy száz méter
hosszú utca.

Az olasz identitást, az olaszsgot természetes
dologként éltem meg, kezdve a nyelvel, a törté-
netekkel, amelyeket körülöttem meséltek, a problé-
mákkal, amelyeken vitatkoztak. Az én világom
tehát, főképp ami a nyelvet illeti, de nem csak
a nyelvet, valami legkevésbé sem problémás dol-
got, olyan volt, mint hogy kislánynak és nem kis-
lánynak születtem. Természetesen ez az egész,
hogy az ember természetesnek él meg valamit,
nem természetes, mert a nemzetiség nem termé-
zettől való. Történelem, természetesen.

A bevándorlókkal új energiák érkeznek

*A Casetta Rossa egy alternatív és önrányítás
alatt működő hely Róma egyik felkapott negye-
dében. Erri de Luca gyakran felkeresi a helyet,
hogy találkozzon a militánsok nemzedékével,
akik fellázdáltak az övével szemben.*

ERRI DE LUCA ■ Optimista vagyok, amikor
látom... mert látom, hogy új energiák érkeznek
házánkba, új bevándorlók, új emberek, akik meg-
változtatják az ismertetőjeleinket. Akik megszü-
lik azokat a gyerekeket, akiket mi nem, elvégzik
a munkát, amelyet mi nem végzünk el. Talán még
a könyveket is megírják, amelyeket mi nem írtunk
meg. Vagy akár jobb politikusokká válnak, mint
mi. Optimista vagyok, mert azt látom, hogy van-
nak energiák, amelyek délről jönnek. Délről és ke-
letről, amelyek egyre jobbabb lesznek. Ez a fiatalság
profitál ezekből az energiákból. Csak a szemem
sarkából figyelem őket, látom, hogy itt lesznek.

Nagyon hiszek a vidékben.

A vidék olyan, mint egy arc, ami rengeteg
dolgot mutat. Számomra utazni és így írni az

utazásról olyan, mint régészkedni: leásni a mélyre
és ott több réteget találni. És van ez a mese, Bor-
gesnek ez a kis példázata: egy festőről szól, aki
tájképeket fest, hegyeket, tengereket, városokat,
folyókat... és a végén rájön, hogy a saját arcát fes-
tette le. Ez a mi valódi identitásunk, ez az, ahogy
másokra tekintünk.

Nem vagyok része az írásnak. De azon alapul
a létezőm. Nem tartozom azok közé, akik írással
fejézik ki magukat. Inkább belevésődöm egy írás-
ba. Belevésődöm, belefurakszom abba a szövegbe,
mint ahogy egy már eleve szűk anyagba belefűrsz
egy csavart. Forगतod, forगतod, amíg már nincs
több játéktér, és nem tudod jobban meghúzni.
Ilyen nekem az írás. Igen, ezen alapulok és belefur-
akszom az írásba.

Az olajbogyók, a teraszok, a kenyérsütő kemen-
cék, a pizzakemencék... Nem csak terített asztal
keletkezik a helyek, az ételek nyomán, hanem
a vidék is, amely körülöttem van, amelyhez tarto-
zom. Ettől a tengertől való vagyok, erről a vidékről.
Egy vagyok azok közül, akiket véletlenszerű elmé-
nyek értek, amelyek egy kicsit rólam szólnak, egy
kicsit Európáról.

Déli vagyok. Tessék, a fonákjáról látom a vilá-
got. A világ tervrajzát az északi féltekén rajzolták
meg. Mivel mi rajzoltuk meg, ezért az északot tet-
tük fölültre. De ha megfordítjuk, ha a delet tesszük
fölültre, hát úgy jobban meg lehet érteni a világot.
A világ nagyrészt vízből áll a déli féltekén. Logiku-
sabb a világot fejfel lefelé nézni.

*(Nicolas Aubeman és Raphaëlle Rerolle filmje
az Arte-TV számára készült 2013-ban)*

EÖRSI SAROLTA FORDÍTÁSA

Yves – Jacques Bouin

Innen odaátira

*Kibajol az ablakon
A szoba febére fala*

*A nyílt ég felé tekint
Éjszaka van nyáridő*

*Fent antennák fészülik
A szétszórt csillagokat*

*Bent felgyulladó szavak
Készülődnek fényleni*

*Hogy az égbolt kék víze
Átföhjék a tollamon*

*És átíródjék ide
Mint egy álomban szokott*

*Egy füzetbe ér a kéz
Kint vízre száll egy bajó*

*Orra kettévágja az
Éjszaka felületét*

*Egyik oldalon sötét
A másikon még titok*

*Éjjel van közepén és
A nulláról indulunk*

*Az álom és a bajó
Úsznak egy zátony felé*

*Szem mélyén derengenek
Derengés mélyén szemek*

*Hajnal vizén fut a vers
Léket kap hamarosan*

*Mit akartál mondani
Mit régtől ne sejtjenénk*

TÓTH KRISZTINA FORDÍTÁSAI

